

ИЗЛАЗИ
ушорником, четврћком
и недељом

ЦЕНА:
за 1 месец 1 динар
или 1 круна

Претплату примају све поште у
Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати:
ШТАМПАРИЈИ
ПАВЛОВИЋА И СТОЈАНОВИЋА

Неплаћена писма не примају се

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У ДУБРОВАЧКОЈ УЛ. БР. 9

БРОЈ 10 ПР. Д.

Уредник: Јанко М. Веселиковић

БРОЈ 10 ПР. Д.

* * *

Као да је вечност протицала споро
Мој мирисни цвete, са рајскога вeса,
Како праано место гледати сам мор'о,
Са ког се ширио дах твога мириса...
О сретан сам био док га млађан дeса,
Док ми нежни цвeтак олуја не збриса...

Још су тамо друге недирнуте леје,
Још се на ме руже и љиљани смеше.
И сад тамо оно исто сунце греје,
Ал мој нежни цвeтак олује однесе.
Заман мене ови топли дани теше,
Премалеће моје само једно беше....

Београд, 1898.

Владимир Штанижировић.

„ЦИГАНЧЕ“

ИЗ ЗБИРКЕ „СИТИ И ГЛАДНИ“

— Јанко М. Веселиковић —

(НАСТАВАК)

XIII

Кући је ишла сама, побегла је раније него обично; нарочито је избегла да је Гајић прати. Хтела је да буде сама, јер се бојала да се не ода. Онај Гајићев пољубац горео је живом ватром на њеним уснама: чинило јој се да га сви виде. Осећала је неки страх од сваког погледа што би био на њу управљен као да је учинила какву кривицу. Јурила је улицом, сагла главу и крила очи; бојала се да се не сретне с којом познаницом, бојала се да с ким реч проговори.

Код куће беше врло немирна. Сто пута је ушла и изашла из собе. На питања је одговарала окрећући главу на страну; глас јој је дрхтао а срце лупало; сваки живац тела њеног беше у покрету и сваки је делао за свој рачун: била је растројена. Хтела је једно, а радила сасвим друго.

Разуме се да је било и последица тог њеног растројства. Претури крчаг с водом, разби један тањир и у мало те не претури полицу са судовима.

— Бог с тобом, девојко, шта је теби?! — рече Христина.

Она не умеде ништа одговорити као оно кривац кад га у крађи ухвате.

— Па хоће да се удаје — рече Стојадин. — Знаш, Богу хвала, шта је удавача!

Она је осетила да јој се отац руга, па јој се даде на жао те окрете плакати. Али то беше страшан плач. Сузе су лиле као киша. Дође јој да запева из свег гласа; јецање јој загуши сваку реч. И отац и мати узбунеше се. Ту се сад просу море речи, речи пуних милоште и тепања. Христина је корела Стојадина што је толико дира, а овај се нашао у чуду.

А од те милоште њој дође још жалије. То беше наступ који се није могао зауставити као оно бујица кад се облак провали.

Сва је горела у некој ватри. Натераше је да легне. Христина је покропи Богојављенском Водicom и мољаше се свесрдно Богу над њеном постељом.

Једва се смирила. Осећала је неки ластак на души, као да су сузе спрале сав јад и сву тешкоћу са срца. Узела је руке мајчине и њима се покрила по лицу. Знала је да није крива, а опет је осећала да је кривац. Дала би све да то није било, а овамо је волела што се тако догодило....

О сну није било ни помена и ако се притајила да би преварила оца и мајку. Желела је само да они заспе, и преварила их је. А кад чу оно равномерно дисање, она пусти своју машту и своје срце....

Он, само он беше ту у свакој мисли њезиној. Никаква се слика не може с његовом сравнати. Она није видела, није чула, није чак ни сањала ништа лепше од њега. Све што је његово, што беше на њему, њој беше најлепше. Ох, па онај пољубац! Још је ту; још осећа драж његову онако исто, као у оном тренутку, кад је пао на усне њене. Осећала је руку његову око свога паса и парфем љубичице којим беше намирисано одело његово.

Каква милошта мајчина! Ово је милошта!

Дуго, дуго је тако уживала. Није више чула ни даха родитељског, ни шеталицу на сахату, ни попка — ништа није чула. Чула је само како звони глас његов: »Дакле, дошли сте! — Хвала вам!« И после оно његово, бајаги, равнодушно: »Ово је лепа слика! Дивна слика!«....

Па као да је хтела да пригрли, да задржи, да у своје груди смести сву ту сласт она пружи руке и обгрли јастук окренувши се са свим зиду.

Али сад дође и трећа слика међу њих двоје, дође Милена. И, за дивно чудо, она сад разумеде поглед Миленин и учини јој се пун злобе и као да вреба.... И како одвратна беше Милена кад тако гледа!...

»Јест, јест! Кад год он дође она ме тако гледа. Све нешто вреба!« — пролете јој кроз главу.

И стаде се присећати и виде да је тако. Никад их Милена није насамо у соби остављала, и увек се мрштила кад би он пошао да је испрати. Сећала се врло добро да је тако.

И онда осети као неку хладноћу према својој другарици.

— Добро је само кад знам каква је! Ја њој ништа не замерам! — шапутала је полако. — Ето, он долази к њој; с њом више разговара него са мном, па ја никад ништа! Ни помислила нисам!....

Онда осети да јој се нешто опет поче навалјивати на груди. Она се окрете на другу страну.

— Дико! — викну је мајка.

— Чујем, мама.

— Зар ти не спаваш?

— До сад сам спавала.

— Време је и да се устаје — рече Стојадин па се диже.

Њој не беше криво. И она се диже да би одагнала те грозне мисли што је почеше спопадати.

Христина упали свећу. Она се диже те оде ложити ватру. За тренут ока оживе собица. Пошто је каву укувала и принела оцу који чекаше са завијеном цигаретом, и она седе и узне плетење у руке.

XIV

Што је више дан освајао и она беше све нерасположенија. Нека сета омотаваше јој душу, неке чудне мисли спопадоше је. Чинило јој се да је врло несрећна. Нико је није хтео разумети, нико, па чак ни Милена, другарица њена, којој је она душу своју изнела....

Па јој дођоше неке чудне жеље: да јој је да умре, да их све казни својом смрћу. Све: и оца, и мајку, и Милену, па и њега, и ако није ништа крив.

И онда створи читаву слику пред очима, слику тужну и — страшну. Као она мртва лежи на великом столу окићена цвећем; више главе гори воштаница; крај ње мајка у црнини тихо плаче; отац хода по дворишту испред куће бришући сузе; Милена у ћошку, код врата, зацелула се од плача. Људи и жене улазе и излазе из собе и тек прошапућу: »Штега, така младост!«... И он долази, улази у собу, целива је у чело.... па се загуши сузама....

Ту је облише сузе — поче и сама жалити себе и своју младост....

И долазе свештеници и пуно света, узимају тртво тмело и носе у цркву. Звона звоне; људи на

улици скидају капе и питају: »ко ли је то« — »Једна девојчица« — »Штега!«....

А сузе је само поливају и падају у крило као бисер.

Мајка уђе из кујне у собу. Погледа је, види сузе и, сва претрнула, упита:

— Шта је?

— Ништа....

— Ти си болесна?

— Нисам; саме ми сузе теку — рече она и тужно се осмену.

— Да кажем Стојадину да зовне доктора?

— Молим те, мама, немој! Ја ти кажем да ми није ништа!

— Па остави рад.

— Ево, да га оставим! — рече она и остави ђерџеф на креветац.

— Прођи се куда, чедо моје.

— А куда би?

— Иди код Милене. Она је сигурно код куће. Иди, разговори се мало.

Она немаде куд. Ако би код куће остала, могао би је снаћи још и тај белај, да јој, здравој здравцој, доведу доктора. А шта би тек доктор рекао? Па још ако би познао шта је?! Не, не! Боље ће бити да иде Милени.

И она се диже. Али је мисао не остављаше. Она је и у дворишту и на улици, у сваком живом створу, гледала своје пратиоце.

— Ево, ове би дућане позатварали.... На овом би прозору била она стара госпођа.... Ови би сељаци притерали кола на ону страну, па би стали и поскидали капе и гледали онај силан свет....

Милену затече још у кревету.

— Нешто сам се уленила — рече јој она. Мрзи ме да устанем. Седи!

— Ти читаш?

— Онако мало! Не допада ми се књига ништа. Зове се *Јермола*. Нема ни љубави, ничега!... Што ти ја мрзим те књиге! Како не мрзи човека сести па писати којешта? Шта ти радиш? Јеси ли ми вредна од јутрос?

— Нисам ти ништа вредна; болесна сам!

— Болесна?

— Јесте! Сву ноћ нисам тренула! Глава ме страшно заноси....

— А од чега ли је то? Мора да си назебла?

— Нисам; болесна сам! Сва сам клонула. Хоћу да умрем!.... рече Пава болно, па се заплака.

Милена скочи с постеље, обу на босе ноге малене папучице па јој приђе и загрли је.

— Ти да умреш! Зашто да умреш? Боли ли те штогод? Глава, руке?....

Милена је прихвати за главу. Пава скиде њене руке са свога чела, па рече:

— Није то! Не боли ме ништа, и — све ме боли! Осећам да живота у себи немам! Сва сам клонула и изнемогла.... И све ми однемилло....

— То је онако, то није ништа! Прођи ће то! И мени то тако доста пута....

— Али ово је озбиљно! А после...
 — После?
 — После и један сан! Јутрос само мало сведох очи и сасним....

Па застаде да би измислила сан.

— Шта си снила?

— Снила сам, као дође ми нека наша тетка Сарка, што је још давно умрла, па ме узе за руку и поведе са собом. Ја сам ту тетка Сарку волела, док сам мала била; али јој рука беше хладна као лед ледени, да ја тргох руку. »Нећу ја с тобом« — велим јој — »Али мораш — вели — овамо сам ти лепо место спремила! Овамо ходи!« Па ме опет докона за руку и повуче за собом. Наједанпут наста мрак, а мене обузе зима те се тргох. Ето шта сам снила! А кога мртви зову, није добро!

— Није то ништа! Нећеш ти умрети, не дам ја! — рече Милена брижно и загрли је.

Њој је годило што се тако лепо лажу извукла из незгодна положаја, а још више што је видела да је Милена воли, па јој рече:

— Хајде, обуци се, озепшећеш.

И Милена седе обувати чарапе. Чим се обуче, оде те исприча мајци сан Павин. Пантићка поче обичним фразама тешићи Паву:

— Е, чуда Боже! Сан је лажа! Шта и шта пута сним ја да се ваљам по дукатима, па кад се пробудим — оно ни марјаша! Немој ти о томе мислити, дете моје!

Пави је годило што је тако теше и што је толико мазе, па навукла неку озбиљно киселу миму на лице и кад кад, кад би је Милена или мајка њена погледала, осменула би се онако болно.

Али, кад на подне прође Гајић поред прозора, прође и њу њена бољка и њено нерасположење....

— (наставиће се) —

У ЗАВИЧАЈУ.

Пристаништу, моме родном крају,
 Брод живота тихо, тихо плови,
 А с обала, где цветићи сјају,
 Брује гласи и подравни нови.

Брод се миче све ближе и ближе;
 И док мишљах на пучину ону —
 Дотле сумња са крме се диже,
 И клонула у море утону!

Соколовин.

ГДЕ ПОМОРАЊЦЕ ЗРУ

ОД
 Н. А. ЉЕЈКИНА

(Наставак)

XIV

Корак по корак компанија одмицаше. Указа се здање са целом галеријом дућана. Они се попеше на галерију и пролажаху поред дућана с најразноврснијом помодном робом; беше ту и других тричарија, и предмета, израђених од лакована дрвета за поклоне, као: кутије за дуван, цигаре и палидрвца, портмоне с натписом „Nice“ и т. д. Затим наступише редови колачарница, на чијим прозорима, у дивним плетеним корпицама, виси шећерно воће, којим се толико слави Ница. На сваком комаду означена је цена. Глафира Семјоновна је зверала на све стране.

— Боже, како је све то јевтино! узвикује она. — Гле, Никола Иванићу, ова, израђевина од палмова дрвета стаје свега три франка. А портмоне, портмоне... франак и по... Па то је цабе... Ово треба купити.

— Али на што ће ти, душице? Ниси ли у Паризу въздан којекаквих тричарија накуповала? одговори овај.

— Е, оно је у Паризу, а ово овде. На што ће ми? Чудно питање... За спомен... Ја хоћу да имам из свакога града по какав спомен. Ваља, у осталом, понети што на поклон рођацима и познаницима. Иначе, како би било: дођу људи, а ми — немамо чиме да се похвалимо. Гле, овај дрвени суд, стаје свега пет франака. Купи га...

— Та, ког ће ми врага?

— Све једно, ја ћу ти купити. Имам новаца што сам на игри добила, не стаје ме ништа. И овог шећерног воћа ваља узети, бар један пар корпица.

— И то за спомен?

— Не заједajte ме? прасну Глафира Семјоновна на мужа. — Ви знате да ја то не трпим. Хвала Богу, нисам извехала, да шећерно воће купујем за спомен; али опет хоћу да носим корпицу кући, те да тамо виде, како се воће шећери. Гле, цео ананас ушећерен, ево целе поморанџе, целог лимуна.

И она зађе по дућанима и стаде куповати свакојаку ситурију.

— Више од тридесет рубаља сам добила на коњу, слободно могу овде половину строшити, — говораше она себи.

— Не би ти сметало, да мало те новце попричуваш, кад си наумила ићи у Монте-Карло, да на рулету играш, рече јој Никола Ивановић.

— У Монте-Карлу ће се још зарадити. Видим већ, да је сјајна звезда моје среће синула.

— Скочи, па онда реци: хоп!

— Не, не, знам ја себе. Оно кад се окрене само, онда иде. Знаш ли оно у Петрограду, о празницима? Знаш ли да сам на други дан Божића код Парфена Михајлића четрнаест рубаља добила на картама, па сам после и за све време празника једнако добијала? А у Монте-Карлу, ако само будем добила, ти знај, половину дајем на поклоне. Овде си ми окупио цањкати за тричавих осамдесет франака.

— А од куда си ти осамдесет франака добила, кад сам ја двадесет и четири франка изгубио?

— То ме се не тиче. Ви сте за се, и ја сам за се. Иване Кондратијевићу, зар ви не мислите узети овде штогод за спомен вашој жени? обрати се Глафира Семјоновна Коњуруну.

— Таман! Није она за то! — рече овај и одмахну руком.

— А зашто то? Шта вам је она крива? Ја вас не разумем, овамо је с љубављу помињете, а овамо...

— Била ме задржати у Петрограду! И шта ће више. Купио сам јој у Паризу огрлицу од чипака за два златника.

— Оно је Париз, а ово — Ница. Узмите јој ову лепу пахуљицу. Само четири франка стаје... Вадите новце.

Николај Ивановић на скоро беше претрпан куповином. Глафира Семјоновна на једанпут погледа у фирму па викну:

— „Баћушка!“ Restaurant russe! Руски ресторан!

— Је ли могућно? одазва се зачуђени Коњурун.

— То значи, да се и руски „шчи“ овде може посркати!

— То не знам; али пише: „ресторан рјус.“

— Заиста, „ресторан рјус.“ Толико и сам умем прочитати француски, потврди Николај Ивановић. — А кад је тако, ваља свратити и ручати. Већ је и време.

Они уђоше у ресторан готскога стила, дивно украшен дрворезом; у прозорима разнобојна окна; по салону растурени сточићи с мермерним плочама одозго.

Коњурун се обазре око себе и рече:

— Ово ми изгледа више на швапски, него руски, тек личи на лајњеровски ресторан у Петрограду. Ено, чини ми се, баш Немци седе и пију пиво.

— Није главно у изгледу, већ у јелу, одговара Николај Ивановић. — Хоћемо ли да затражимо рибљу чорбу? Приморско је ово место, има воде много, а сигурно — и рибе.

— Не, не, ја нећу рибе! Бог зна каква је то риба! Могу ми змију какву донети, окупи Глафира.

— Да наручимо нашу, руску рибу. Пастрмке већ немају, али можемо рећи — караша, штуке, шарана, бељајке.

— Рекли смо већ да ћемо „шчи“ јести; па на том и да застанемо.

Седоше за сто. Дође им гарсон углађен и зализан, са писаљком за ухом.

— Има ли што да се сркне, љубазни... поче Коњурун, обративши му се.

Гарсон изненађен ћути. Изненади се и Коњурун.

— Па зар ви не говорите руски? запита он гарсона.

— Comprend pas, monsieur... (Не разумем, господине).

— Не говори руски... У руском ресторану и не говорите руски!... Онда зовите тога, што међу вама руски говори. Ми смо Руси, и нарочито смо тога ради и свратили у руски ресторан. Разумеш? Еј, еј, брат-мусју, то није добро! Именом руским живите, а руском се језику не учите. Сад је и у вас и у нас у моду ушло „вив ља Франс“ и „вив ља Рјуси“, па би ваљало да руски научите. Глафира Семјоновна, реците му француски, да нам Руса овамо пошље. Шта се укипио овде, те само блене!

— Доне ну, ки парљ рјус... рече Глафира Семјоновна. — Гарсон, ки парљ рјус.

— Personne ne parle russe chez nous ici, madame. (Нико не говори руски овде код нас, госпођо).

— Шта вели? пита Коњурун.

— Вели, да овде нико руски не говори.

— А, то ли је руски ресторан? Лепа ствар! Али, руска јела ваљда се могу добити?

— Манже рјус има? даде питање Никола Ивановић. — „Шчи“, „сељодка“, рибља чорба...

Гарсон се осмехну и одговори:

— Oh, non, monsieur...

— На здравље! Нема ни „шчи“, ни „сељодке“, ни рибље чорбе. Па какав је то онда руски ресторан? Глаша! Та преведи му то на француски. Може бити, он не разуме што му говорим. Како се каже „сељодка“ француски?

— Е, то нисмо учили у пансиону.

— Супу и шчи... Ву заве суп о шу?

— A présent non, madame... Pour aujourd'hui nous avons consommé, potage au riz avec des pois. (За сад не, г-ђо: данас смо потрошили; супу с пиринчом и грашком).

— Вели да немају шчи.

— Фу! то је несрећа! Онда запитај за рибљу чорбу. Има ли рибље чорбе?

— Рибља чорба... ни то, чини ми се, нисмо учили. Ах, да... Суп о пуасон. Еске ву заве суп о пуасон?

Келнер одмахну главом и даде им јеловник, набрајајући јела:

— Potage, mayonnaise de poisson, poitrine de veau.

— Та не треба нама твоја карта! рече Николај Ивановић и одбаци је од себе. — Имаш ли ти прасетине с реном? У руском ресторану ваља да буде бар једно руско јело. Кошон, пети кошон...

— Гарсон се смеје и само одмахује главом.

— Па ови немају ништа; а овамо маме свет фирмом. Ех, ђаволи једни!

— Је ли могућно да овде ни водке нема? пита Коњурун.

— Vodka russe? Oh, oui, monsieur. (Руске водке? Да, господине.) трже се келнер и полети да донесе водку...

— Не треба! Не треба! виче за њим Никола Ивановић. — За ову обману, то јест: што су нас фирмом преварили, ја држим да не би требало овде ни остати, рече он жени и Коњуруну.

— Па разуме се, не вреди ту седети. Ваља научити памети те варалице! одговори Коњурун, па се први диже иза стола.

Иванови учинише то исто па се упутише изласку.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ЗЛАТНИ ПОЉУПЦИ

— Catulle Mendès —

I

Она је певала песме, које је од тата научила, али их је од њих лепше певала; он је, као чешки играч,

дупао у дахире, и ни један Циганин није умео тако лако вући прстом преко затегнуте коже, на којој би заклепетале бакарне плочице. И они пођоше на пут са својим инструментима. Ко су били они? Ово их је питање често доводило у забуну. Само се тога сећаху, да нису никад спавали у постељи, нити ручавали за столом; они, који су становали по кућама и ручавали крај столова, нису били из њине породице. Они су били сами, без игде икога. Још као мали, кад су једва умели говорити, среташе се на путу — она, излазећи из једног шумарка, а он из некога јарка, пошто их матере беху напустиле — и, смејући се, узеше се за руке. Тога је дана мало падала киша, али се у даљини сијало позлаћено небо. Они су ишли према сунцу. Како не имађаху путовође, то су ишли онамо, где им се чинило, да је најлепше. Извесно би помрли од глади и жеђи, да потоци не протицаху на све стране, и да им добре жене, из села, не бацаху по кад-кад кору хлеба, што је била и сувише тврда за њихове пилиће. Жалосно је било погледати ову децу, како скитају, онако бледа и изнурена. Али једнога јутра — кад беху већ поодрасли — јако се зачудише кад — пробудивши се на трави, испод једног дрвета — опазише, да су спавали са приљубљеним устима. Они увидеше, да је то врло пријатно, и наставише, отворених очију, пољупце њихова сна. Од тада се више нису бринули за своју беду; било им је свеједно, што су били несрећни, кад су осећали да су задовољни; беда им није била толико ужасна, колико им је љубав била слатка. Одевени са нешто дроњака, што је киша квасила, а сунце сушило, они нису ни мало завидели онима, што су лети имали лако, а зими постављено и топло одело. Ове исцепане рите изгледале су заљубљенима врло лепе. А многа би велика дама радо дала и своју најлепшу хаљину, кад би имала кожу као ова лепа сиротица. Идући сваки дан из варошице у варошицу, они би се зауставили испред богатих кућа, чији би се прозори по кад-кад отворили, или испред какве крчме, у којој су се сељаци веселили. Она је певала он је ударао у своје дахире. Ако би добили по коју пару — што се чешће дешавало, јер су их сви радо гледали и слушали — били су задовољни; али се ни мало нису жалостили, кад не би ништа зарадили; тада су легали гладни. То није било никакво чудо, да им стомак буде празан, кад им је срце било пуно. Они се нису никад жалили, што су мртви гладни, при слатким пољупцима, провели ноћ под ведрим небом.

II

Али једнога дана изгледаху веома тужни. Хладан је северац дувао, те се изнурени, јер већ три дана нису добили никакве милостиње, склонилише у један отворен амбар, где је ветар са свију страна дувао. Дрхтали су од зиме а, љубећи се, беху и заборавили на своју глад. Ах! јадници. Данашње очајање узнемиравало их је и за сутра дан. Шта ће бити од њих, ако им милостиви људи не помогну? Ах! зар тако млади, па да морају, напуштени од свију, умрети на путу, поред какве гомиле камења, које није тако тврдо као људско срце?

— Шта! узвикну она, зар ми нећемо имати никад оно, што сад имају сви људи? Зар је то ружно молити за мало ватре, да се огрејемо, или за парче хлеба, да

у вече утолимо своју глад? Ужасно је кад помислим, да се сада толики одмарају безбрижно у својим угодним и топлим кућама, док ми овде дршћемо од хладноће, као тиге без перја и гнезда.

Он није одговарао; плакао је.

Али наједанпут им се учини као да су у рају, јер, изненада, око њих заблиста јака светлост. И они опазише, како им се приближава једна женска. Она је личила на анђелка, јер јој се позлаћена хаљина јако светлила, а у руци је држала златан прутућ.

— Бедна децо, рече она, ваша ме је несрећа веома потресла, с тога хоћу да вас помогнем. До сад сте били сиромашнији и од најгорих бедника, а од сад ћете постати моћнији и од највећих богаташа. Ви ћете имати толико блага, да ћете мучно наћи толико сандука, да га сместите.

Слушајући то, они су мислили да сањају.

— О! госпођо, зар се може тако што догодити?

— Знајте да сам ја вила, и да могу све учинити. Од сад, чим једно од вас двоје отвори уста, из њих ће увек падати комади злата; тако ћете постати богатији, него што се то може и замислити.

Тада виле нестале. А они, после овог чуда, осташе као неми од изненађења, а из њихових, јако отворених уста почеше падати дукати, златице, дублони и још толико много новаца, као да је падала златна киша!

III

После неког времена, свуда се говорило о неком војводи и војвоткињи, што су становали у палати, великој као какав град. Њихов је двор лично на звездано небо, јер, зидови, саграђени од најређега мермера, беху искићени златом и драгим камењем. Спољашња сјајност није се могла ни сравнити с оним, што се видело унутра. Далеко би нас одвело, кад бисмо описивали сав онај скуповени намештај, оне златне статуе, што су украшавале салоне, и све оне полелеје, што су просипали море светлости. Очи ти засењују, кад погледаш у сва та чуда. А господари те палате приређиваху свечаности, какве се нигде не могаху видети. Дугачки столови, за које би могао засести читав један народ, беху претрпани најлепшим јелима и најчувенијим вином. Кувари су доносили у златним тањирима татарске фазане, а пехарници су пунили канарским вином пехаре, израђене од скуповена камена. Кад би какав убоги сиромашак — који од јуче ништа није окусио — изненада ушао у ту трпезарију, он би полудео од изненађења и радости! Гости су се чудили и непрестано хвалили домаћина, што их тако краљевски части. Остали нису били најбоље расположени према војводи и војвоткињи, јер, чим би они отворили уста, да једу или говоре, почели би падати златни комади, које би послужитељи скупили у корпе и после ручка раздавали свима присутним.

Глас о толиком богатству и издашности допре чак до Вилинског Царства. Тада се она, што им се негда јавила са позлаћеном хаљином, реши, да походи своје штићенике и прими од њих благодарност за срећу, коју им је дала.

Али кад у вече уђе у раскошну собу, где се војвода и војвоткиња беху повукли, она се чудновато из-

ненади. Јер се они, далеко од какве радости и благодарности, јецајући, очију пуних суза, бацише пред њу на колена.

— Шта видим? зачуди се вила. Зар ви нисте задовољни својом судбином?

— Ах! госпођо, ми смо толико несрећни, да ћемо умрети од туге, ако се не смиљујете на нас.

— Шта! Зар нисте довољно богати?

— И сувише.

— Можда вам се не допада, што из ваших уста падају само златни комади? Ако хоћете, ја ћу учинити да од сада падају дијаманти и сафири, крупни као тичије јаје?

— Ах! не, нипошто.

— Но, па решите ми, шта вас тако мучи, јер ја то не умам погодити.

— Племенита вило, заиста је врло пријатно грејати се, кад је хладно, јести, кад си гладна, спавати у мекој постељи; али има нешто, што је лепше од свега тога. А то је: кад се љубе двоје заљубљених. Од кад смо постали богати, ми више нисмо срећни као пре, јер, чим отворимо уста, да се пољубимо, испадају гнусни и гадни дукати, а све што пољубимо, претвара се у злато.

— Ах! рече вила, ја нисам ни помишљала на ту непријатност. Али томе нема лека, и ви ћете се морати уздржавати од ваших пољубаца.

— Никад! Али чекајте: зар не бисте могли порећи онај ужасни поклон, који сте нам дали?

— Могу. Али знајте, да више нећете моћи, не само просипати злато, него ћете изгубити и све стечено богатство.

— Ах! шта нам је стало до тога!

— Онда, нека буде по вашој вољи, рече вила.

И, додирнув их штапићем, они се опет нађоше у отвореном амбару, где је оштар северац ужасно фијукао. Опет су постали оно што су и пре били; гладни и поцепани, дрхтали су од хладноће, као тиче без перја и гнезда. Али су били задовољни и срећни, јер им усне ништа није раздвајало.

2. М. Марковић.

Шта мисле немачки професори о примању жена на свеучилишта

ПРЕВЕО
ЉУБ. А. ДАБИЋ

(Свршетак)

Професори феминисте не дају се зауставити тим примедбама. Ех! без сумње, слободне професије су препуњене, варошки пролетаријат је једна египатска рана, и конкуренција жена погоршаће зло. Али неправде су рђави лекови. У осталом, та утакмица имаће благотворног дејства ако декуражира неспособне, ако се адвокат без рада, лекар без клијентеле, одричући се својих амбиција, одлуче да траже себи спаса у оним малим занатима, на којима им неће нико позавидети, а који ће им моћи бити довољни за исхрану. Би ли то била каква штета за дру-

штво ако би какав ленивац или сметењак оставио какву јавну службу једној интелигентној и продуктивној жени? Што треба желети, то је да удео буде подједнак, да држава која није дужна буде галантна, не буде једном мати а другом мађија, да чува строгу неутралност између два пола, да подједнако дели међу борце сунце и ветар: победа ће бити на страни јачега, па био он кратке или дуге косе. Не одајимо се нашим предрасудама, ни ужасу који нам причињавају новине! „Одавно већ, вели Карл Френцел, ми допуштамо женама да буду комендијашнице или певачице, сликарке или списатељке; има их чак које се од скоро појављују и међу социјалистичким говорницима, и ми већ почињемо да се на то навикавамо. Навикнућемо се такође и на жене — правнике, на жене проповеднике. Сваки је слободан да им одрече своје поверење; али без сумње Хипатија знађаше више о суштеству божанства него александриски патријарх Кирил, по чијој заповести његови калуђери су је камењем затрпали и на комађе исекли“.

Г. Вистенфелд, поштовани осамдесетогодишњи старац из Гетинга, један је од оних затрених људи, који не крију оно што им је на срцу. Већина непријатеља „академске жене“ нису склони да подражавају његову свирепу отвореност. Понеки од њих су лукави, чија вредност је одређена њиховом мудрошћу, па прибегавају врло вештачким средствима и притворству да би добили своју парницу. Они веле женама: „Не сумњајте у то да смо ми ваши истинити пријатељи, те као такви, баш у вашем сопственом интересу који нам је тако мио и свет, ми вам се заклињемо да ћемо обарати ваше претензије, и да нипошто нећемо разбијати свеучилишна врата ради вашег уласка. Ви играте тако како ћете све изгубити. Ми се дивимо више него ико вашој способности за науку; али вам не достаје основна спрема, основни претходни појмови и рад. А то се добија у гимназијама, а гимназије немачке неће никад постати установе за оба пола; то је противно нашим обичајима. Требало би нам свуда установити гимназије за женске где бисте ви морале ући још од 12 или 14 године. Да ли ћете ви знати у том добу да ћете имати довољно наклоности за научан рад? Већини од вас постаће то одвратно и одрећи ће га се; те ће бити најсрећније. Остале ће упропастити своје здравље за цео живот. Бескрвност, сушица и растројство живаца, болести су овог века од којих најљуће пате виши и наученији друштвени кругови. Кад се бескрвност ожени сушицом, какву ће децу изродити, и шта ће бити од јадне Немачке?“

Па не само, настављају они, да ће здравље жена бити порушено тим новим и ужасним начином живота, него ће и њихова душа у исто време бити лишена својих урођених особина. — „Пазите се, госпођице, довикује им прива-доцент берлинског универзитета, г. Адолф Ласон. Живећи као што живе сад, жене су до сад биле много узвишеније од нас, и уз пркос њиховој привидној зависности оне су прави господари наши. Ми остали, јадни људи, осуђени да се још из малена спремамо за наш позив, ми морамо да се специјализујемо сувише рано, тако да смо пре поједини делови човека него људи; ви сте те, које својим слободним духом и природним даром за опште симпатије, представљате потпуног човека.

Ви сте способне да све разумете, да све осећате, и да одабирате само цвет у свакој ствари. Ви сте драж и утеха наших брига. Да сте биле тако несрећне да на нас личите, како би живот био жалостан! Како би био празан! Како би био облачан и хладан!

Други један професор, г. Карло Штумпф, пева исту песму на овај глас: — Поразмислите мало, вели он. Ако бисмо задовољили ваше жеље, изван сваке је сумње да бисте ви могле исто тако лако добити лепе и богате положаје као и ми. Али узмите у обзир, молим вас, да бледи образи, ослабљени живци, очи које се иза наочара скривају, чине врло слаб утисак на мушки пол. Имајте призрења и на то, да докторска капа и најдубља научна познавања неће никад моћи заменити ту свежину мисли и осећаја, ту инстинктивну правилност погледа на живот и свет, то тако фино разазнавање истините вредности од лажне, једном речју, све те природне дарове који сачињавају неоцењиви чар жене. Један се клин истерује другим, и ако би чак човек и могао у исто време бити и лукав као змија и невин као голуб, ипак не би могао у једанпут притежавати две врсте мудрости. Верујте ми, то је ваша, која је добра, и то је толика истина, да и најмања ваша замисао вреди више него сва наша размишљања и апстрактни принципи. — Па добро, нека вам буде! вели са своје стране г. Штајтал; ви ћете нам дати Лајбнице, Рафаеле и Моцарте; али то би била врло мршава накнада за род људски, ако би праве жене нестало. Драгоцени дарови, којима сте ви обдарене, наследство су кроз хиљаде година полако нагомилавано; једном изгубљено, не поврати се никад више. Једног дана можда имаћемо и каквог Гетеа у сукњи, али нећемо више имати мајку Гетеову, и ја се тиме нећу моћи утешити.

Феминисте пак одговарају овим неповољним пророцима, да несреће, које наговешћују, неће никад наступити, да су извесне бојазни само уображене, да девојчице неће постати малокрвне у својим гимназијама, да им наука неће превући образе бледоћом, неће исцрпети њихову крв, и да су жене чак издржљивије од људи, дурашније у раду, у замору и напору. Ко би од људи без штетних последица вршио улогу праље или надгледачице деце? У осталом, њихово ће се здравље одржавати телесним вежбањима, гимнастиком и забавама на слободном ваздуху. И ко вам каже, да ће оне изгубити своје дражи? Лице једне простакуше је сувише одвратно, лице какве докторесе напротив примамљивије. Има данас дражесних жена, а друге су веома гадне, ма да не знају ни ове ни оне ни грчки ни упоредну анатомију; то ће тако вечито бити. Исто тако чему служе аргументације? Ви тврдите да браните њихову срећу од бесмислених жеља; али оне желе да буду срећне на свој начин, на своју руку. Оне су незадовољне судбином, коју им ви додељујете, а друштво у коме су жене незадовољне, једна је кућа готова да се сруши. Потрудите се да их задовољите, или ће оне прећи у револуционарни табор, а револуције су непобедиме кад и жене у њима учествују.

На крају крајева, кад би се сто двадесет професора, чија је мишљења г. Киришоф прикупио, скупили у какав конгрес, и кад би се питање решило већином гласова, жене би победиле. Али нека се не одају илу-

зијама! Оне би наскоро имале да пребројавају своје ватрене и одлучне браниоце. Јер та већина на скупу била би састављена махом из попустљиваца, а њихово је мишљење, да треба учинити само један покушај: па или ће тај успети, и онда ће они једногласно узвикнути: „Нека нас Бог сачува!“ — или неће успети, и онда ће они осетити једно пријатно задовољство, које ће се потрудити да прикрију; јер немачки професори могу се узалуд хвалити да се ничега не боје, жена им задаје страха, они се боје пчеле и њене жаоке. Један професор теологије у Берлину, г. барон од Соден, изразио је праву мисао тих попустљиваца, кад је рекао: „Има покушаја при којима треба знати како ће се држати. Ако овај сад наседне, онај који је створио полове, смејаће се, а човек, који заиста добро познаје жене, — смејаће се такође.“ Презриви откази и мандаринске гордости су се преживели, нису више у моди; човек се ограничава у иронији.

Питању, које су сто двадесет професора претресали, придружује се и једно друго, о коме су више њих по коју реч проговорили. Није доста да се задовољи мали број жена, које теже за докторатом; неће ли се штогод учинити и за све оне, које без икаквих амбиција, желе да прошире круг својих познавања, и које се туже на људе да им нерадо пружају духовне хране? Оне имају врло велики апетит, и жале се на глад; њима се нуди само половина нужне порције.

26. септ. прошле године, г-ђица Наталија од Милд говораше на конгресу женском у Берлину: „Какав положај и какав посао нам одређују људи? Они хоће да наше једино занимање буде да их обожавамо, да их љубимо и да им се надамо; они хоће да, недовољне саме себи, ми пустимо да нам младост прође у очекивању на појаву несравњивог бића, које ће од нашег болесног и устајалог живота начинити прави живот. Не имајући другог закона сем свога тиранског егоизма, они желе да ми вечито останемо тупоглаве незналице, чије ће срце вазда бити препуно њиховом занозљивом сликом.“ Г-ђица Милд се тужаше на данашњу литературу, на романсијере, на песнике, и на убеђење да њих жена ствара. С презрењем навођаше ове стихове, које Гајбел приписује једној девојчици:

„Оставте ме миру и сновиђу;

„Снег, што покрива башту веће!

„Мој живот је само у очекивању, —

„Ја чекам љубав и пролеће.“

А Павле Хајз не наводи ли речи једне друге невине девојке:

„Хтела бих да спавам ја дуго на цвећу,

„Све док не дође човек, који собом доноси срећу!“ —

„Бедници! узвикује г-ђица Милд. Ми хоћемо да радимо, а они нас осуђују на сањање. Они хоће да нас сведу на улогу љубазница, а љубав за њих није ништа друго до ропско потчињавање жене, која се предаје а чији дух не може ништа да да. Ми ћемо им доказати, да смо ми нешто више од будаластих лутака, да смо ми од Психијине расе, да ми хоћемо светлости и знања, и са нашом светиљком у руци ми ћемо се уверити да ли је љубав, коју нам они хвале, истинска љубав, па ћемо им исто тако доказати и то, да су њихове лутке достојне

и способне да раде, као и они, на великом делу просвећености.“¹⁾

Какву идеју себи ствара г. Вистенфелд о судбини и васпитању младих девојака? Према свима знацима овај строги старац забрањује им сањарије. Чиме ли би он хтео да се оне занимају? Је ли довољно, по његовом мишљењу, да се оне обучавају само у пословима око кујне и у врлинама које осигуравају породици мир и напредак? Је ли он мишљења:

Да, удешавање домаћих трошкова према економији?

Буде једини предмет њиховој науци и философији?

Потврђује ли он ону мађарску пословицу, која вели да жена, која кишних дана уме да прикупи кишнице, нема потребе да зна ништа више? О тој се ствари он није изјаснио, и његово међутање онеспокојава; назирем у њему суверену презривост према лицејима младих девојака. Они пак од његових другова, који су се до-такли тог питања, нису никако Хризали.²⁾ „Дивљак гледа на жену као на какву товарну животињу, а папа не тражи од својих ништа друго до да буду лепе. Не заборавимо, ми бар, да оне имају душу, да та њихова душа потребује хране, и не забрањујмо им јести!“ Један берлински професор показује се још слободоумнији: он тврди, да људима сами њихови сопствени интереси налажу, да се побрину о образовању жена не гледајући на величину трошкова, да ће им се они накнадити; да много мање стаје издржавање једне образоване жене него једне незналице, да она изискује мање накита, чипака и других женских ситница и маленкости; да су Хавријете незаситиме, воле да блистају, занимају се само својим хаљинама; да ће човек, који би се оженио Армандом, бити срећнији, и да мало више идеализма је најсигурније средство за олакшање домаћих тешкоћа и незгода.³⁾

(СВРШИТЕ СЕ).

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Сан издајица. Плакати у сну не штоди, али говорити у сну може бити опасно у више прилика. У Венсану код Париза беше се једна млада, лепа девојка, у 20-тој години, и из честите породице, удала за неког Шарла Дикреа. Младенци су се волели искрено и медени месец проводио се у највећој срећи. Једне ноћи пробуди се Шарл и чу, како његова жена гласно у сну говори.

¹⁾ Der internationale Kongress für Frauenwerke und Frauenbestrebungen in Berlin; 1897 Berlin.

²⁾ Хризал лице у Молијеровој комедији „Учене жене“; то је муж Филаментин, отац Армандин и брат Белизин, противник њихов који својим, по природном здравом разуму, правилним погледима протествује против педантских претензија. То је човек небичне бриге за своје благоутробје, који проповеда ово практично правило: Јест, моје тело то сам ја, па хоћу о њем' и да се бринем;

Дртина, може се рећи, али ма каква она била, мени је моја дртина мила.

³⁾ Ханријета и Арманда такође су лица у поменутој Молијеровој комедији „Учене жене“, а кћери Хризалове.

Садржај: * * * (песма) — „Циганче“ (наставак) — „У завичају“ (песма) — „Где поморанце зру“ (наставак) — „Златни по-лутица“ — „Шта мисле немачки професори“ (наставак) — „Занимљиве ситнице“ — „Искрице духа“ — „Белешке из књижевности и уметности.“

Чуо је ове речи: „О, Луцијане, како те љубим!“ Сутрадан ослови Шарл своју женицу о тој ствари. Она признаде да је пре годину дана била љубазница неког Луцијана Р. То је Шарла толико поразило, да се развенчао. Несрећна млада жена у очајању пројурила је себи револверски метак кроз чело.

Америчка статистика брака. Влада Здружених Држава објавила је пре кратког времена статистичку табелу нежењених људи и неударних женских Новога Света. Резултат, који показује та табела, многе је изненадио, јер се у опште мислило, да и у Америци број неударних надмашава број бежара. Али то мишљење је погрешно, јер статистиком је доказано противно. Здружене Државе имају 5,427.767 нежењених људи преко 20 година, а према њима стоји 3,224.494 девојака. Дакле, кад би се све ове девојке поудавале, онда би остало 2,000.000 момака, за које у земљи не би било ни једне девојке.

ИСКРИЦЕ ДУХА

Човек је, свега свога живота гробар. С дванаестом годином сахрани он своје срећно детињство; с осамнаестом годином сахрани своју ружичну младост; с двадесетом сахрани своју прву љубав; с тридесетом своју веру у човечанство; са четрдесетом сахрани своје наде; с педесетом сахрани већ своје жеље; са шездесетом сахрани мало по мало и својих пет чула докле најзад и њега самога не сахране.

Сафир.

БЕЛЕШКЕ ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ

„Дело“ св. за новембар са овим садржајем: *Из Љермонтова* * * * — *Оправдане*, песме од Окице; *Звонар*, црта Свет. П. Ранковића; *Артур Шопенгауер*, од д-ра Бранислава Петронијевића; *Путница*, К. Станковића; *Психолошке студије о драматским писцима*, превео М. Арер; *Лунак наших дана*, роман Јанка М. Веселиновића; *Српски народ у скопској епархији*, од П. Балканског; *Тржиште људских таштина*, роман Вилема Меклиса Текере; *После педесет година*, од Г. Гершића; *Научна хроника*; *Критика и библиографије*; *Белешке*.

Ивањао је 19 и 20 број „Босанске Виле“ са овим садржајем: Пјесме: *Фатима*, идила од Сокољанина; *Отац-бино, мајко драга*, од Боже С. Николајевића; *Са развалина*, од Бор. Л. Ценића; *Ушјега*, од Вел.; *Вилин бердан*, од Даришке Нерандић-Брашованове. — Приповијетке: *Отац и синови*, од Јанка М. Веселиновића; *Прижељживање*, од Чича Тоше; *Божична илустрација*, цртица из Мостара, од Свет. Ђоровића. — Поука: *Хасан-ага Крајишник*, од Мил. М. Вукићевића; *Старине у Далмацији*, од Лазе Талића; *Свети Саво у народном предању*, од Ал. Васиљевића. — Српске народне умотворине: *Женидба Тејванасић-Мехе*, српска народна мухамеданска пјесма из Бугојна, из збирке Омербега Сулејманпашевића-Деспотовића. — *Српске народне приповијетке*, од Н. Н. Херцеговца, Пере Ђ. Росића и Алексе Васиљевића. — *Листак*.